

NORSKE LANDSKAPSARKITEKTERS FORENING

MEDLEM AV INTERNATIONAL FEDERATION OF LANDSCAPE ARCHITECTS, IFLA
MEDLEM AV IFLA EUROPE

Josefines gt. 34, 0351 Oslo
T 23 33 24 60/ 918 53 106
post@landskapsarkitektur.no
www.landskapsarkitektur.no
NO 975 506 533

Direktoratet for Byggkvalitet DiBK
Pb. 8742 Youngstorget
0082 Oslo

post@dibk.no

HØRING TEK17: INNSPILL FRA NORSKE LANDSKAPSARKITEKTERS FORENING

NLA takker for anledningen til å avgi høringsuttalelse til ny byggt teknisk forskrift TEK17.

INNLEDNING

Det fagideelle målet for norske landskapsarkitekter er å formgi våre omgivelser i et bærekraftig og langsiktig perspektiv. NLA mener at den økologiske og sosiale dimensjonen i bærekraftbegrepet må vektlegges mer og på en bedre måte enn i dagens praksis i norsk planlegging, prosjektering og bygging av fysiske omgivelser. Registrert taktskifte i klimaendringer, urbanisering og den digitale utviklingen er tydelige utfordringer for byggebransjen på godt og vondt. NLA tror på at byggebransjen i fellesskap, basert på samarbeidsmekanismer som tillitt, åpenhet og deling, kan løse disse utfordringene. Det forutsetter imidlertid at myndighetene benytter virkemidler og styringssystemer som letter dette tverrfaglige samarbeidet, slik at bransjen skal kunne håndtere denne utfordringen på en klok, effektiv og kreativ måte.

GENERELL KOMMENTAR

NLA mener at å sikre og å etablere gode blå-grønne strukturer i bygde omgivelser er en strategi som bedrer miljøet, løser enkelte klimamessige utfordringer og ikke minst sikrer gode, fysiske rammer for menneskers hverdagsliv. NLA anser også strategien for universell utforming, og fysiske tiltak for å fremme bedre folkehelse som viktige satsingsområder for å sikre en bærekraftig framtid. Dette er relativt unge fagområder, men vi har etter hvert sikre erfaringer og holdepunkter i forskning som beviser at det er klare sammenhenger mellom gode løsninger for universell utforming og høy brukskvalitet og at gode, fysiske omgivelser med høy nok kvalitet fremmer folks helse både psykisk og fysisk. Nyere, tverrfaglig forskning bekrefter blant annet at grønne og frodige omgivelser; dvs. omgivelser med et stort innslag av vegetasjon og andre naturelementer som vann, har en svært effektiv og restituerende effekt på mennesker. Slike omgivelser burde derfor være et av de viktigste virkemidlene for

å fremme folkehelsen i fysisk planlegging og ved prosjektering av bygg og anlegg. Spesielt er det viktig i forbindelse med bygging av bolig- og boligområder å sikre at omgivelsene har riktige og effektive egenskaper, som gir rammer for god restitusjon. I tillegg spiller grønne omgivelser en svært viktig rolle i å løse klimautfordringer i form av styrtregn og flom - et stadig økende fenomen som må håndteres i alle byggeprosjekt framover.

Nedenfor følger NLAs kommentarer til forslaget til TEK17, med bakgrunn i et overordnet og fagideelt mål om å formgi våre omgivelser i et bærekraftig perspektiv.

TEK10 OG FORVENTNINGER TIL NY REVIDERT TEKNISK FORSKRIFT

Da TEK10 kom med et helt nytt kapittel 8. *Uteareal og plassering av byggverk*, ble utearealers kvalitet løftet fram og tydeliggjort. Den uklare overgangen mellom planfase og byggefase, og koblingen mellom plankrav i PBL og byggtekniske krav ble gjort særlig greie for i § 8.3. *Plassering av byggverk*. Innføringen av kapittel 8 i TEK10 har økt betydningen av og etterspørselen etter landskapsarkitektfaglig bistand i byggeprosjekter i Norge. NLA anser dette som meget positivt. Kapitlet bærer imidlertid preg av begrepsbruk, definisjoner og soneinndeling av uteområder og uteareal som virker noe underlige, og som ikke er helt forankret i landskapsarkitektens begrepsbruk og kvalitetsdefinisjoner av hva som faglig anses som viktige elementer i et uteanlegg. Det er særlig i definisjoner av kvaliteter for uteareal i boligområder dette faller mest uheldig ut. § 8.3 *Plassering av byggverk* har vi ansett som en meget viktig paragraf, som sammen med tilhørende veiledertekst, har brakt for dagen de viktigste forhold og kvalitetskrav som er nødvendig for å sikre bærekraftige løsninger, særlig i boligbygging. Dette er det eneste stedet i TEK10 som ivaretar terrengtilpasning ut fra hensynet til arkitektonisk utforming, visuell kvalitet og naturgitte forutsetninger. Veiledningen til dagens paragraf vektlegger her at byggetiltaket skal tilpasse seg viktige naturelementer og at karakteristisk og viktig vegetasjon bør bevares. Det vektlegges at plantefelt kan brukes til skjerming og beskyttelse mot klima, vær, støy og at god terrengtilpasning reduserer behovet for oppfylling, utgraving og oppbygging av forstøtningsmurer; med andre ord ressurs- og kostnadsbesparende grep i prosjektet.

TEK10 har en hovedoppbygging knyttet til bygg, og hovedfokuset er knyttet til byggtekniske problemstillinger. Det har derfor vært utfordrende å innlemme anleggsfagene knyttet til infrastrukturanlegg, terrengoppbygging og grøntanlegg. Det å innlemme universell utforming, som handler om brukskvalitet og sansedimensjoner i fysiske omgivelser, var og er svært utfordrende i en forskrift som streber mot en ensidig ytelsesbasert form, der kvalitet kun skal måles og veies etter matematiske parameter.

NLA har forståelse for at innlemmingen av minstekrav knyttet til landskapsfaglige forhold i kapittel 8 i TEK10 har vært utfordrende, og at deler av byggebransjen trenger tid for å lære hva kvalitet i uteanlegg innebærer og hva universell utforming egentlig betyr. NLA mener at TEK10 har en del svakheter, både med hensyn til begrepsbruk og definisjoner av hva utearealer er bygd opp av, og hvilke kvaliteter i uteanlegg som fører til god universell utforming. Det er derfor bygd opp forventninger til at kap. 8 skulle forbedres ved

klargjørende revideringer og tydeligere språkbruk forankret i faguttrykk, når teknisk forskrift igjen skulle bli moden for en skikkelig revidering.

En av to hovedintensjoner med det nye forslaget til TEK17 har nettopp vært forenkling, tydeliggjøring og bedre struktur. Flere språklige og strukturelle endringer i forslaget gir en mer logisk, lettere lesbar og brukervennlig tekst i enkelte deler enn i eksisterende forskrift. Likevel er DiBK på lang nær i mål med arbeidet etter vår mening. Spesielt kap. 8 bærer preg av dårlig oppbygging, uklar begrepsbruk og uklar logikk, som kan føre til misforståelser og ulik tolkning. Valget om å ta ut § 8.3 *Plassering av byggverk* i sin helhet, uten å erstatte kvalitetskravene i de andre paragrafene er lite gjennomtenkt og vil etter NLAs mening kunne få svært uheldige konsekvenser.

I kap. 8 er minstekravene med hensyn til helningsgrad og avstand mellom repos foreslått redusert. Dette kan i første omgang virke fornuftig i prosjekter der en skal prosjektere for tilgjengelighet i utfordrende, bratt terreng, på utfordrende tomter og i trange byggeprosjekt.

Landskapsarkitekter ønsker fleksible spillerom for å prosjektere kvalitativt gode uterom. Forslag til nye krav til ramper *kan* være et arealbesparende tiltak. Sett i lys av formålet for endringen og øvrige endringsforslag, er vi likevel redd dette kan føre til et tilbakeslag for universell utforming. En gjentagende nedjustering av kvalitets- og ambisjonsnivået vil kunne påvirke respekten, både for forskriften og for den statlige målsettingen om et universelt utformet samfunn. En justering av minste ytelseskrav til universell utforming bør være forankret i god og bred forskning. Det har i noen år rådet tvil om at forskningen som ligger bak den foreslåtte nedjusteringen av fallforhold i ramper - ikke har vært god nok. Dette er svært uheldig.

NLA oppfordrer Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) og Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) til å bruke mer ressurser til en bredere, dypere og bedre forskning av løsninger for universell utforming, slik at funksjonskrav eller minstekrav til ytelse for universell utforming er grundig fag- og forskningsbasert.

VURDERING AV KONSEKVENSENE VED FORSLAG TIL TEK17

Norske arkitekters landsforbund (NAL) og Arkitektbedriftene i Norge (AiN) har i fellesskap utarbeidet en grundig og tverrfaglig høringsuttalelse basert på dialog og kunnskapsutveksling med mange ulike parter og organisasjoner. NLA samarbeider i mange sammenhenger med NAL angående arkitektfaglige spørsmål. NLA har også medlemmer blant prosjekterende landskapsarkitekter som arbeider i, drifter og eier landskapsarkitektkontorer som er en del av AiN (bransje- og arbeidsgiverorganisasjon for arkitektbedrifter). NLA har hatt kontakt med NAL og AiN under høringsarbeidet og fått anledning til å drøfte kapittel 8 i forslaget til TEK17, samt fått innsyn i analyser, drøftinger og konkrete innspill til hver av paragrafene i forslaget.

NLA har av kapasitets- og ressursmessige årsaker ikke samme anledning som NAL og AiN til grundig gjennomgang av forslaget. Vi velger like fullt å stille oss bak synspunkter og

konklusjoner i NAL og AiN sin felles høringsuttalelse, da disse organisasjonene har lagt ned en betydelig innsats i å sette seg inn i og analysere konsekvensene av forslaget til TEK17. NLA mener NAL/AiNs høringsuttalelse representerer arkitektbransjens samlede vurdering av forslaget til ny TEK17. NLA stiller seg også bak NAL og AiN sine vedlegg 1 og 2 til høringsuttalelsen, som omhandler kritiske kommentarer til fjerning av dagens § 8.3 i TEK10, og en oversikt med konstruktive forslag og innspill til et nytt kapittel 8.

Når det gjelder den foreslåtte fjerningen av § 8.3 *Plassering av byggverk* vil NLA trekke fram spesielt ett hensyn i denne paragrafen, som ved fjerning vil kunne føre til en praksis som vil ignorere den økologiske dimensjonen i byggeprosjekt. Vi vil trekke fram viktigheten av god terrengtilpasning ut i fra hensyn til naturgitte forutsetninger, fordi dette er et viktig bærekraftig grep i byggeprosjekter. Egenskaper ved eksisterende naturkvaliteter på en tomt er på sikt en meget verdifull ressurs som det finnes en kostnadsbesparende dimensjon i. Allerede eksisterende vegetasjon i naturlig terreng kan ha en størrelse og kapasitet som et nytt uteanlegg med ny beplantning ikke oppnår før etter mange år. Eksisterende vegetasjon har oftest en frodighet i seg med større restituerende effekt på mennesker, og er mindre vedlikeholdskrevende enn nye grøntanlegg, som for eksempel etableres på garasjedekker og tak. Det å plassere bygg på rett sted i terrenget, med grep for infrastruktur slik at en oppnår massebalanse på tomten, og unngår store inngrep og fordyrende ekstratiltak som bygging av forstøtningsmurer - er ikke bare forhold som avgjøres i planfase og på reguleringsplannivå. Grepene; terrengforming inn mot anlegg og bygg og bevaring av eksisterende naturelementer og vegetasjon, er forhold som også må følges opp på detaljnivå med fagkunnskap i detaljprosjekteringen og under bygging.

KONKLUSJON

NLA anser ikke forslaget til ny forskrift TEK17 som godt nok, og er bekymret for at forskriften ikke er utarbeidet fra et tilstrekkelig utredningsgrunnlag. Med bakgrunn i analyser, drøfting og vurderinger gjennomført av det arkitektfaglige miljøet i Norge - med NAL og AiN som hovedaktører - er NLA bekymret for at de samfunnsøkonomiske, helse- og miljømessige konsekvensene hittil ikke er godt nok kartlagt.

NLA er kritisk til grepene som er tatt for endring av kapittel 8. Spesielt uheldig er forslaget om å ta ut § 8.3 *Plassering av byggverk*. Dette medfører at krav til terrengtilpasning fjernes, hensynet til stedlige naturressurser, og en rekke viktige forhold som er sikret i TEK10. Terrengtilpasning og viktige naturhensyn er ikke tilstrekkelig foreslått dekket verken i andre paragrafer i forskriften, i plan- og bygningsloven og heller ikke garantert sikret i reguleringsplaner. Dersom det er almen enighet om at formuleringene i paragrafen er for upresise må teksten bearbeides, slik at krav og hensyn blir mer presise. Et alternativ er å innlemme viktige hensyn og krav fra denne paragrafen i andre paragrafer, slik vedlegg 2 i NAL og AiN sin høringsuttalelse har skissert.

I tillegg til å forbedre og videreutvikle tekniske forskrifter, - som bør presisere og underbygge formålsparagrafen i plan- og bygningsloven, bør det avsettes midler til å videreutvikle

statlige strategier for universell utforming og folkehelse, slik at dette kan implementeres bedre og mer konkret i forskriftene. Både universell utforming og folkehelse er komplekse begrep og strategier som krever innsikt, kunnskap og kreative utviklings- og forbedringsprosesser. Det gjenstår en god del arbeid med fysiske undersøkelser, forskning, erfaringsutveksling, folkeopplysning og ikke minst politiske diskusjoner - for å finne fram til gode, omforente fysiske løsninger og gode metoder for gjennomføring i byggeprosjektene. Slik vil forskriftene kunne bli gode virkemidler og tiltak for et mer bærekraftig samfunn.

NLA stiller seg bak NAL og AiN sin gjennomarbeidede høringsuttalelse og vil appellere til DiBK om å imøtekomme ønsket om et snarlig møte, slik at arkitektbransjen får anledning til å legge fram og drøfte høringsuttalelsens innspill og momenter. NLA ønsker også å tilby faglig bistand i prosessen med å utarbeide en bedre teknisk forskrift, spesielt delene som omhandler uteområder og plassering av bygg i terreng.

Oslo 09.02.2017

Marit Hovi
Daglig leder
Norske landskapsarkitekters forening

Martine H. Wilberg
Landskapsarkitekt MNLA
(sign.)

Om Norske landskapsarkitekters forening (NLA)

Norske landskapsarkitekters forening er en fagideell organisasjon for norske landskapsarkitekter med eksamen fra godkjent høyere profesjonsutdanning (masternivå). Foreningen har som formål å fremme utviklingen av landskapsarkitektur og hagekunst og å ivareta standens interesser.

Landskapsarkitektprofesjonen er delvis overlappende og tett knyttet opp til arkitektprofesjonen med hensyn til metodiske tilnærminger ved planlegging og prosjektering av fysiske omgivelser på alle plan- og detaljeringsnivå, men har en dypere forankring og spisskompetanse knyttet til planlegging, formgivning og prosjektering av alle typer landskap fra svært naturlig (landskap med liten grad av inngrep av menneskelig aktivitet) til svært urbant landskap (tett bylandskap med lite innslag av natur og vegetasjon).

Landskapsarkitekter er utdannet og utøver profesjonen i skjæringsfeltet mellom naturfaglige hensyn (naturvitenskap), menneskelige behov og menneskelige idealer (samfunnsvitenskap og humanistisk vitenskap). Landskapsarkitekter innehar spisskompetanse i bl.a. å vurdere og analysere landskap med bygningsmiljø, prosjektere og formgi terreng, uteområder og grøntanlegg – blant annet med bruk av overvann som en ressurs i uteområder.